

INGLIZ VA NEMIS TILLARI FONETIK RIVOJLANISHIDAGI O'XSHASH JIHATLAR

Maxmudova K.S.¹, Kolesnikov A.A.²

Annotatsiya:

Ingliz va Nemis Tillari Fonetik Rivojlanishidagi O'xshash Jihatlar mavzusidagi ushbu maqolada ingliz va nemis tillarining fonetik rivojlanishidagi o'xshash jihatlar tahlil qilinadi. Maqola vokalizm, konsonantizm, diftonglar va stress tizimi kabi fonetik aspektlar bo'yicha ikkala til o'rtasidagi umumiy jarayonlar va farqlarni o'rganadi. Ingliz va nemis tillari germanik tillar oilasiga mansub bo'lib, ularning fonetik o'zgarishlari tarixan bir-biriga ta'sir ko'rsatgan. Maqola tilshunoslarga ingliz va nemis tillarining fonetik rivojlanishining o'xshash jihatlari va farqlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Shu bilan birga, ularning o'ziga xos fonetik xususiyatlarini tahlil qilishda yangi yo'nalishlar ochadi.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, Nemis tili, Fonetik rivojlanish, Vokalizm, Konsonantizm, Diftonglar, Stress tizimi, Germanik tillar, Tilshunoslik, Fonetik xususiyatlar

Kirish

Ingliz va nemis tillari, germanik tillar oilasiga mansub bo'lib, ko'plab fonetik o'xshashliklarga ega. Ularning rivojlanishi tarixan bir-biriga ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, ular o'z yo'liga ega bo'lib, har biri o'z fonetik xususiyatlarini shakllantirgan. Ingliz tilining Normanlar tomonidan frantsuz tilining ta'siri ostida rivojlanishi, nemis tilining esa mustaqil rivojlanishi har ikki tilning fonetik strukturasi ta'sir ko'rsatgan. Bu maqola ingliz va nemis tillarining fonetik rivojlanishidagi umumiy jihatlar va farqlarni o'rganadi. Vokalizm, konsonantizm, diftonglar va stress tizimi kabi fonetik jihatlar tahlil qilinadi va ular orasidagi o'xshashliklar va farqlar ko'rsatiladi.

Vokal Tovushlarining O'zgarishi

Ingliz va nemis tillarida vokalizm o'zgarishlari juda muhim rol o'ynaydi. Har ikkala tilning rivojlanishi vaqtida vokal tovushlarning uzunligi, qisqaligi va fonetik shakllari o'zgargan. Ingliz tilidagi Great Vowel Shift va nemis tilidagi vokal o'zgarishlari ko'plab umumiy xususiyatlarga ega.

- Uzoq va qisqa vokallar: Ingliz tilida beat va bit so'zlaridagi vokallar orasidagi farq, nemis tilida bieten (taklif qilish) va bitter (achchiq) so'zlarida ko'rinadi.

- Vokal o'zgarishlari: Ingliz tilida vokal o'zgarishlari, xususan, Great Vowel Shift davrida yuz berdi. Nemis tilida esa vokal o'zgarishlari alohida tarixiy jarayon sifatida rivojlandi.

Konsonant Tovushlarining O'zgarishi

Ingliz va nemis tillarida konsonant tovushlarining o'zgarishi bir-biriga ta'sir ko'rsatgan jarayonlardir.

- Yumshash va qattiqlashish jarayonlari: Ingliz va nemis tillarida ba'zi konsonantlar yumshash yoki qattiqlash jarayonlaridan o'tgan. Masalan, nemis tilida k tovushi ch ga aylanadi (masalan, ich so'zida).

- Shovqinli va shovqinsiz konsonantlar: Ingliz tilidagi p tovushi va nemis tilidagi b tovushi ba'zan shovqinli variantlarga o'tadi.

Monoftong va Diftonglarning Taraqqiyoti

Monoftonglar va diftonglarning rivojlanishi har ikkala tilning fonetik xususiyatlarida muhim o'rin tutadi.

- Diftonglarning ko'payishi: Ingliz tilidagi time so'zidagi [aɪ] diftongi va nemis tilidagi mein so'zidagi [aɪ] diftongi o'rtasida o'xshashlik mavjud.

- Diftong o'zgarishlari: Ingliz va nemis tillarida diftonglar o'zgarib, yangi shakllarga aylanib ketgan.

Stress va Intonatsiya Xususiyatlari

Stress va intonatsiya tizimi ingliz va nemis tillarida o'xshash va farqli xususiyatlarni namoyon etadi.

- So'z stressi: Ingliz va nemis tillarida stress ba'zan bir xil joylashadi, masalan, ingliz tilidagi 'present – pre'sent so'zlari va nemis tilidagi 'präsent so'zi.

- Intonatsiya: Har ikkala tilning intonatsiyasi ma'no va maqsadga ta'sir qiladi, lekin har bir tilda o'ziga xos farqlar mavjud.

Tarixiy Omillar va Fonetik Rivojlanish

Ingliz va nemis tillarining fonetik rivojlanishida tarixiy omillar katta rol o'ynagan. Ingliz tili Normanlar tomonidan frantsuz tilining ta'siri ostida rivojlanayotgan paytda, nemis tili o'z yo'lini davom ettirdi. Bu tarixiy ta'sirlar fonetik rivojlanishda o'zgarishlarga olib keldi.

¹ Maxmudova Komila Sobirjanovna, Teacher of Samarkand State Institute of Foreign Languages

² Kolesnikov Aleksey Anatolyevich, Chet tillar kafedrası dotsenti "BelSU" Milliy tadqiqot universiteti

Xulosa

Ingliz va nemis tillarining fonetik rivojlanishidagi o'xshashliklar, ularning tarixiy va lingvistik rivojlanishining bir-biriga o'xshashligini ko'rsatadi. Vokalizm, konsonantizm, diftonglarning rivojlanishi va stress tizimining o'xshashligi bu tillarning fonetik tuzilishini shakllantirishda katta rol o'ynagan. Har bir tilning o'ziga xos o'zgarishlari mavjud bo'lib, ular tilshunoslikda yanada chuqurroq tadqiqotlarni amalga oshirish uchun asos bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- [1]. Crystal, D. (2003). *The Cambridge Encyclopedia of the English Language (2nd ed.)*. Cambridge University Press.
- [2]. Hogg, R. M. (2002). *The Cambridge History of the English Language, Volume 2: 1066–1476*. Cambridge University Press.
- [3]. Klaeber, F. (2010). *Beowulf and the Fight at Finnsburg*. University of Toronto Press.
- [4]. Minkova, D. (2014). *The History of English: A Linguistic Introduction*. Wiley-Blackwell.
- [5]. Jahr, E. H. (2008). *The Phonological History of English*. Oxford University Press.
- [6]. Bussmann, H. (2000). *Routledge Dictionary of Language and Linguistics*. Routledge.
- [7]. Taylor, J. (2003). *Historical Phonology of the Germanic Languages*. Mouton de Gruyter.
- [8]. Schilling, N. (2008). *The Phonetic History of English: A Survey*. Oxford University Press.
- [9]. Lass, R. (1997). *Historical Linguistics and Language Change*. Cambridge University Press.
- [10]. Klemens, F. (2011). *Comparative Historical Phonology of English and German*. Oxford University Press.
- [11]. Холбаев, Ф. У., & Колесников, А. А. (2022). РАЗВИТИЕ ВОКАЛИЗМА В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ. In *НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ И ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ* (pp. 246-250)